

NT2- Handleiding

Achtergrondinformatie over het

Turks

Voor docenten Nederlands als Tweede Taal

Voorzien van oefeningen voor de cursisten



Kim de Bakker

Juni 2012

NT2-wijzer voor het Turks

Een praktisch hulpmiddel voor NT2-docenten en taalcoaches

Versie 1

Kim de Bakker

Versie 2

Tinka Versteeg - 3341801

Inhoudsopgave

INLEIDING	- 4 -
1 PROBLEMEN BIJ HET ONDERWIJS VAN HET NEDERLANDS	- 5 -
1.1 TAALVERWERVINGSTHEORIE.....	- 5 -
1.2 STRUCTURELE VERSCHILLEN MET HET NEDERLANDS ALS MOGELIJKE BRON VAN FOUTEN.....	- 5 -
2 HET TURKS	- 6 -
2.1 DE TURKSE TALEN.....	- 6 -
2.2 OVEREENKOMSTEN TUSSEN HET TURKS EN HET NEDERLANDS.....	- 6 -
3 UITSPRAAK	- 7 -
3.1 HET ALFABET.....	- 7 -
3.2 MEDEKLINKERS.....	- 8 -
3.3 KLINKERS.....	- 9 -
3.3.1 <i>Klinkerharmonie</i>	- 10 -
3.4 LETTERGREPEN.....	- 10 -
4 WOORDSOORTEN	- 11 -
4.1 ZELFSTANDIG NAAMWOORD.....	- 11 -
4.1.1 <i>Geslacht</i>	- 11 -
4.1.2 <i>Enkelvoud/meervoud</i>	- 11 -
4.1.3 <i>Naamval</i>	- 12 -
4.1.4 <i>Lidwoordgebruik bij zelfstandige naamwoorden</i>	- 12 -
4.1.5 <i>Combineerbaarheid met telwoorden</i>	- 13 -
4.2 VOORNAAMWOORDEN.....	- 14 -
4.2.1 <i>Persoonlijk voornaamwoord</i>	- 14 -
4.2.2 <i>Bezittelijk voornaamwoord</i>	- 14 -
4.2.3 <i>Aanwijzend voornaamwoord</i>	- 15 -
4.2.4 <i>Vragend voornaamwoord</i>	- 16 -
4.2.5 <i>Wederkerend voornaamwoord</i>	- 17 -
4.3 WERKWOORD.....	- 17 -
4.3.1 <i>Hoofdwerkwoorden</i>	- 17 -
4.3.2 <i>Koppelwerkwoorden</i>	- 18 -
4.3.3 <i>Hulpwerkwoorden</i>	- 18 -
4.3.4 <i>Werkwoorduitgang</i>	- 19 -
4.3.5 <i>Ontkennend werkwoord</i>	- 19 -
4.4 BIJVOEGLIJK NAAMWOORD.....	- 20 -
4.4.1 <i>Predicatief gebruik</i>	- 20 -
4.4.2 <i>Attributief gebruik</i>	- 20 -
4.4.3 <i>Trappen van vergelijking</i>	- 21 -
4.5 VOOR- EN ACHTERZETSELS.....	- 22 -
5 ZINSBOUW	- 23 -
5.1 MEDEDELLENDE ZIN.....	- 23 -
5.2 VRAAGZIN.....	- 23 -
5.2.1 <i>Ja/nee-vraag</i>	- 23 -
5.2.2 <i>Vraagwoordvraagzin</i>	- 24 -
5.3 PASSIEVE ZIN.....	- 25 -
5.4 IMPERATIEFZIN.....	- 26 -
5.5 DE PLAATS VAN DE BIJWOORDELIJKE BEPALING IN DE ZIN.....	- 26 -
6 OEFENINGEN	- 28 -
OEFENING 1: MEDEKLINKERS (§ 3.2).....	- 28 -
OEFENING 2: KLINKERS (§ 3.3).....	- 29 -

OEFENING 3: LETTERGREPEN (§ 3.4)	- 30 -
OEFENING 4: LIDWOORDEN (§ 4.1.4)	- 30 -
OEFENING 5: COMBINEREN ZELFSTANDIG NAAMWOORD EN TELWOORD (§ 4.1.5).....	- 31 -
OEFENING 6: PERSOONLIJK VOORNAAMWOORD (§ 4.2.1)	- 32 -
OEFENING 7: BEZITSCONSTRUCTIES (§ 4.2.2)	- 32 -
OEFENING 8: AANWIJZEND VOORNAAMWOORD (§ 4.2.3).....	- 33 -
OEFENING 9: VRAGEND VOORNAAMWOORD (§ 4.2.4).....	- 33 -
OEFENING 10: HOOFDWERKWOORDEN (§ 4.3.1).....	- 34 -
OEFENING 11: KOPPELWERKWOORDEN (§ 4.3.2)	- 34 -
OEFENING 12: HULPWERKWOORDEN (§ 4.3.3).....	- 35 -
OEFENING 13: ONTKENNING (§ 4.3.5).....	- 35 -
OEFENING 14: COMBINEREN BIJVOEGLIJK NAAMWOORD EN ZELFSTANDIG NAAMWOORD (§ 4.4).....	- 36 -
OEFENING 15: COMBINEREN BIJVOEGLIJK NAAMWOORD EN LIDWOORD (§ 4.4).....	- 37 -
OEFENING 16: VOOR- EN ACHTERZETSELS (§ 4.5).....	- 38 -
OEFENING 17: POSITIE VOORZETSELS (§ 4.5).....	- 39 -
OEFENING 18: MEDEDELLENDE ZIN (§ 5.1)	- 40 -
OEFENING 19: VRAAGZINNEN: JA/NEE-VRAAG (§ 5.2.1).....	- 41 -
OEFENING 20: VRAAGZINNEN: VRAAGWOORDVRAAGZIN (§ 5.2.2).....	- 41 -
OEFENING 21: PASSIEVE ZINNEN (§ 5.3)	- 42 -
OEFENING 22: IMPERATIEFZINNEN (§ 5.4)	- 43 -
OEFENING 23: BIJWOORDELIJKE BEPALING (§ 5.6)	- 44 -
7 BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	- 45 -
8 BESLUIT.....	- 46 -
9 BIBLIOGRAFIE.....	- 47 -

“The most efficient materials are those that are based upon a scientific description of the language to be learned, carefully compared with a parallel description of the native language of the learner.”

- Fries ¹

Inleiding

Deze *NT2-wijzer* probeert de wetenschappelijke kennis, die de afgelopen decennia is ontstaan op het gebied van tweedetaalverwerving, te integreren in de praktijk van het NT2-onderwijs. Het is een praktisch naslagwerk, dat u, als docent, in staat stelt om de NT2-leerder klanken, woordsoorten en grammaticale structuren uit te leggen aan de hand van de eigen moedertaal. Op deze manier wordt de NT2-leerder zich bewust van de verschillen tussen zijn moedertaal en het Nederlands en dit geeft hem de mogelijkheid om inzicht te krijgen in de verschillen tussen de talen.

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de taalverwervingstheorie en de problemen die zoal op kunnen treden in het onderwijs van Nederlands als tweede taal. Hierna volgt het praktische gedeelte van de *NT2-wijzer*. Eerst zal de Turkse taal kort belicht worden en zal ingegaan worden op de overeenkomsten tussen het Turks en het Nederlands. Daarna zullen de verschillen van de moedertaal en het Nederlands in kaart worden gebracht. De volgende onderwerpen staan hierin centraal: uitspraak, woordsoorten en zinsbouw. De hoofdstukken waarin de verschillen worden besproken, zijn voorzien van duidelijke praktische voorbeelden, zodat de NT2-leerder, op basis van zijn eigen moedertaal, inzicht krijgt in de opbouw van het Nederlands. Tot slot worden er in hoofdstuk 6 oefeningen aangeboden, waardoor u in staat bent om het uitgelegde aspect direct door de NT2-leerder toe te laten passen.

De *NT2-wijzer* hoopt op deze manier de kloof tussen de wetenschap en het NT2-onderwijs te verkleinen en de kwaliteit van het NT2-onderwijs te verbeteren.

¹ Fries (1964), p. 9

1 Problemen bij het onderwijs van het Nederlands

1.1 Taalverwervingstheorie

De afgelopen decennia is met de toenemende migratiebewegingen en de opkomst van de ontwikkelingen op het gebied van eerste taalverwerving ook de interesse in tweedetaalverwerving toegenomen. Uit onderzoek is gebleken dat de T2-leerder bij het leren van de tweede taal gebruikmaakt van eerder opgedane kennis van grammaticale structuren. Deze grammaticale structuren zijn gebaseerd op de moedertaal. Dit geeft de moedertaal een prominente rol in de verwerving van de tweede taal. Om hier beter gebruik van te maken moeten de docent en de T2-leerder zich bewust worden van deze kennis, zodat die hen kan helpen bij de verwerving van de tweede taal.

1.2 Structurele verschillen met het Nederlands als mogelijke bron van fouten

Om de T2-leerder goed te kunnen ondersteunen bij het uitpluizen van de grammaticale structuren van de tweede taal, is het belangrijk om als docent inzicht te hebben in de verschillen tussen de moedertaal van de T2-leerder en de te leren tweede taal. Daarnaast worden ook door het in kaart brengen van de verschillen tussen deze talen, de mogelijke valkuilen blootgelegd. U, als docent, kunt hier dan vooraf op anticiperen en 'de valkuil' door middel van voorbeelden en oefeningen inzichtelijk maken aan de T2-leerder.

2 Het Turks

2.1 De Turkse talen

In de wereld bestaan ruim honderd verschillende Turkse talen die behoren tot één taalfamilie: *Turkse talen*. Deze Turkse talen zijn in de loop der jaren steeds meer op elkaar gaan lijken, de voornaamste reden hiervoor zijn het nomadisme en de migratie.

Het Turks is een agglutinerende taal, dit betekent dat het achtervoegsels gebruikt om aanvullende (grammaticale) informatie toe te kennen aan het grondwoord.

(1)²

Hollanda-lı-laş-tır-a-ma-dı-k 'We hebben hem niet kunnen vernederlandsen'
--

2.2 Overeenkomsten tussen het Turks en het Nederlands

Voordat de verschillen tussen het Nederlands en het Turks worden besproken is het ook handig om even stil te staan bij de overeenkomsten tussen deze talen. Het Turks en het Nederlands hebben de volgende overeenkomsten:

- De talen gebruiken dezelfde klanken voor de medeklinkers.
- De talen gebruiken dezelfde woordvolgorde in een naamwoordgroep met telwoord.
- De talen plaatsen het bijvoeglijk naamwoord voor het zelfstandig naamwoord.
- De talen plaatsen het bijvoeglijk gebruikte aanwijzende voornaamwoord voor het zelfstandig naamwoord.
- De talen plaatsen het voegwoord op dezelfde positie in de zin.
- De talen plaatsen het tussenwerpsel op dezelfde positie in de zin.
- De talen gebruiken allebei een suffix voor de persoonsuitgang die hoort bij het werkwoord.

² Theunissen & Türkmen (2005), p.19

3 Uitspraak

Als eerste worden de verschillen tussen de klanken van het Nederlands en het Turks in kaart gebracht. In de volgende tabel is een vergelijking gemaakt van de Nederlandse klanken en de Turkse klanken. In de linkerrij ziet u de Nederlandse klank en een voorbeeld van een woord waar die klank in voorkomt. In de rechterrij ziet u gelijkwaardige klank in het Turks met een voorbeeld.

3.1 Het alfabet

Medeklinkers							
NL	[F] ³	Voorbeeld		Turks	[F]	Voorbeeld	Betekenis
b	[b]	boot		b	[b]	bal	<i>de honing</i>
c	[k]	cactus		k	[k]	kol	<i>de arm</i>
	[s]	citroen		s	[s]	sene	<i>het jaar</i>
ch	[x]	chaos		h	[h]	kahve	<i>de koffie</i>
	[ʃ]	chef		--			
d	[d]	dak		d	[d]	ad	<i>de naam</i>
f	[f]	fiets		f	[f]	fil	<i>de olifant</i>
g	[x]	gat		h	[h]	kahve	<i>de koffie</i>
	[g]	garçon		g	[g]	garanti	<i>de garantie</i>
h	[h]	hand		h	[h]	havlu	<i>de handdoek</i>
j	[j]	jongen		y	[j]	yer	<i>de plaats</i>
	[ʒ]	journaal		ş	[ʃ]	düş	<i>de droom</i>
	[dʒ]	jazz		j	[ʒ]	plaj	<i>het strand</i>
k	[k]	kat		k	[k]	acak	<i>het been</i>
l	[l]	lamp		l	[l]	lokum	<i>Turks fruit</i>
m	[m]	maan		m	[m]	masa	<i>de tafel</i>
n	[n]	nat		n	[n]	kan	<i>het bloed</i>
ng	[ŋ]	ring		ng	[ŋ]	angajman	<i>de verbintenis</i>
p	[p]	pop		p	[p]	tepe	<i>de heuvel</i>
q	[kw]	quote		--			
r	[r]	rijp		r	[r]	radyo	<i>de radio</i>
s	[s]	samen		s	[s]	sene	<i>het jaar</i>
t	[t]	tijd		t	[t]	tarak	<i>de kam</i>
v	[v]	vier		v	[w]	dev	<i>de reus</i>
w	[w]	wie		v	[w]	vapur	<i>de boot</i>
x	[ks]	taxi		--		--	
y	[j]	yoga		y	[j]	yer	<i>de plaats</i>
z	[z]	zacht		z	[z]	zaman	<i>de tijd</i>
--				ç	[tʃ]	çocuk	<i>het kind</i>
--				ğ	verlenging van de klinker	uğur	<i>het geluk</i>

Tabel A: Medeklinkers

³ B. Bossers (2007), p.6

Klinkers							
a	[ɑ]	kat		a	[ɑ]	baba	<i>de vader</i>
aa	[a]	kaas		â	[a]	lâle	<i>de tulp</i>
e	[ɛ]	pet		e	[ɛ]	el	<i>de hand</i>
	[ə]	kade		--			
ee	[e]	pees		--			
i	[ɪ]	pit		i	[ɪ]	sevgi	<i>de liefde</i>
ie	[i]	lied			[i]	iyi	<i>goed</i>
o	[ɔ]	op		o	[ɔ]	oda	<i>de kamer</i>
oo	[o]	hoop		--			
u	[ʏ]	put		--			
uu	[y]	minuut		ü	[y]	tütün	<i>de tabak</i>
oe	[u]	boek		u	[u]	muz	<i>de banaan</i>
eu	[ø]	deur		ö	[ø]	göl	<i>het meer</i>
ou	[aw]	zout		--			
au	[aw]	rauw		--			
ui	[œi]	muis		--			
ei	[ei]	geit		--			
ij	[ei]	tijd					
--				ı	[ɯ]	kız	<i>het meisje</i>

Tabel B: Klinkers

In tabel A en tabel B is duidelijk te zien welke klanken de Turkse leerders nog niet kennen. Dit zijn klanken die zij nog moeten leren produceren, maar ook moeten leren herkennen.

3.2 Medeklinkers

De klanken van de medeklinkers in het Nederlands komen overeen met de klanken van de medeklinkers in het Turks. De uitspraak van zogenaamde consonantclusters in het Nederlands kan wel een valkuil zijn. In het Nederlands kunnen consonantclusters één klank weergeven, zoals *ch*, wat uitgesproken wordt als 'g' in het woord *school*. In het Turks kan dat niet: elke letter geeft één klank. Daarnaast kunnen in het Turks maximaal twee medeklinkers achter elkaar geplaatst worden na de eerste klinker. Wanneer er aan het begin van het woord twee medeklinkers achter elkaar worden geplaatst dan zal er een (hulp)klinker gebruikt worden bij het uitspreken. Wanneer dit het geval is, zijn het leenwoorden afkomstig uit een andere taal, zoals *psikilog* (2b).

- | | | | | |
|-----|----|----------|------------------------|-----------------|
| (2) | a. | havlu | /hav-lu/ | (de handdoek) |
| | b. | psikolog | /p(i) - si - ko - log/ | (de psycholoog) |
| | c. | bakkal | /bak - kal/ | (de kruidenier) |

Daarnaast wordt in het Nederlands een opeenvolging van twee dezelfde medeklinkers achter elkaar uitgesproken als een verlenging van de klank, terwijl deze medeklinkers in het Turks duidelijk apart worden uitgesproken (3).

(3)	a.	elleboog	/el - le - boog/	(dirsek)
	b.	bakkal	/bak -kal/	(de kruidenier)

Bij deze paragraaf hoort oefening 1.

3.3 Klinkers

In tabel A is te zien welke klinkers de Turkse leerders nog niet kennen. De volgende klinkers moeten zij nog leren produceren, maar ook leren herkennen:

(4)	<i>e (sjwa) - ee - oo - u - ou/au - ui - ei/ij</i>
-----	--

Er zijn drie aspecten die invloed hebben op de klank van de klinker.

- 1) Hoogte: de hoogte van de tong in de richting van het gehemelte
- 2) Vernauwingsplaats: de stand van de lippen (gespreid of gerond)
- 3) Lengte: de lengte van de klinker (lang of kort)

Van Heuven heeft iedere klinker in het Nederlands en in het Turks ingedeeld in deze drie aspecten.

Klinkersystemen van het Nederlands (boven) en van het Turks (onder). Vóór de schuine streep telkens de korte en na de schuine streep telkens de bijbehorende lange klinker. Tweeklanken staan tussen haakjes				
Hoogte	Vernauwingsplaats			
	Voor		Achter	
	Gespreid	Gerond	Gespreid	Gerond
Hoog	ie	uu	oe	
Midden	i / ee	u / eu	o / oo	
Laag	e (ei)	(ui)	a / aa (au)	
Hoogte	Vernauwingsplaats			
	Voor		Achter	
	Gespreid	Gerond	Gespreid	Gerond
Hoog	i	ü	ı	u
Laag	e	ö	a	o

Afbeelding Van Heuven ⁴

⁴ Van Heuven (2011), p. 11

Wat opvalt, is dat de Turkse klanken geen middenhoogte kennen voor het vormen van klinkers. De verwachting is dus ook dat Turkse leerders problemen hebben met het onderscheiden van de hoogte van de Nederlandse klinkers, bijvoorbeeld het verschil tussen de *uu* in *vuur* en de *u* in *put*.

Bij deze paragraaf hoort oefening 2.

3.3.1 Klinkerharmonie

Het Turks maakt gebruik van zogenaamde *klinkerharmonie*. Dit betekent dat de klinkers van suffixen zich aanpassen aan de klinker in de laatste lettergreep van het naamwoord of werkwoord waaraan ze toegevoegd worden. In voorbeeld 5 wordt dit geïllustreerd aan de hand van het meervoudssuffix: *-lEr*.

Wanneer de klinker in de laatste lettergreep van het woord voor in de mond wordt gevormd, zoals de 'e' in (5a), wordt '*-lEr*' aan het woord toegevoegd om het meervoud te vormen. Wanneer de klinker in de laatste lettergreep van het woord achter in de mond wordt gevormd, zoals de 'a' in (5b), wordt '*-lAr*' aan het woord toegevoegd om het meervoud te vormen.

- | | | | |
|-----|----|-------------|-------------|
| (5) | a. | el -ler | = de handen |
| | b. | kitap - lar | = de boeken |
| | c. | resim - ler | = de foto's |

Aangezien dit verschijnsel niet gebruikt wordt in het Nederlands⁵ kan het enige verwarring geven bij de Turkse leerders.

3.4 Lettergrepen

Voor de uitspraak van woorden is het van belang te weten waar de lettergrepen beginnen en eindigen. De Nederlandse lettergrepen worden gevormd door de klinkers. Een Turkse lettergreep is aan concretere regels gebonden dan het Nederlandse lettergreep. In het Turks bevat een lettergreep slechts één klinker. Deze kan vooraf worden gegaan door maximaal één medeklinker en gevolgd worden door maximaal twee medeklinkers.

- | | | | |
|-----|----|-----------------|--------------|
| (6) | a. | don -dur - ma | (ijs) |
| | b. | yirt - mak | (scheuren) |
| | c. | dü - zelt - mek | (corrigeren) |

Bij deze paragraaf hoort oefening 3.

⁵ <http://www.hum.leidenuniv.nl/medewerkers/forum/interviews/oostendorp-507.html>

4 Woordsoorten

4.1 Zelfstandig naamwoord

In het Turks worden net als in het Nederlands drie soorten zelfstandige naamwoorden gebruikt: enkelvoudige naamwoorden, samengestelde naamwoorden en eigennamen.

(7)	a.	ay	= maan	(enkelvoudig)
	b.	çiçek	= bloem	(enkelvoudig)
	c.	ayçiçeği	= zonnebloem	(samengesteld)
	d.	Türkiye	= Turkije	(eigenaam)

4.1.1 Geslacht

Elk zelfstandig naamwoord heeft in het Nederlands een woordgeslacht: mannelijk, vrouwelijk of onzijdig. Tegenwoordig is het in het Nederlands moeilijk te herkennen welk geslacht een zelfstandig naamwoord heeft. Het enige waar het nu nog aan herkend kan worden is aan het lidwoord. Een zelfstandig naamwoord van de *het-klasse* is onzijdig en een zelfstandig naamwoord van de *de-klasse* is mannelijk *of* vrouwelijk. Een voorbeeld van een vrouwelijk woord wordt gegeven in (8). In het Nederlandse woordenboek wordt per naamwoord aangegeven welk grammaticaal geslacht het woord heeft.

(8)	de zon (.....) haar stralen
-----	-----------------------------

In het Turks bestaat het grammaticaal geslacht niet, dit is dus erg moeilijk voor Turkse leerders. Wanneer het in het Turks toch nodig is om aan te geven of het om een mannelijk of vrouwelijk naamwoord gaat, wordt er een woord voor het zelfstandig naamwoord geplaatst, dat het geslacht aangeeft (9).

(9)	a.	erkek arkadaş man vriend 'de vriend'
	b.	kız arkadaş meisje vriend 'de vriendin'

4.1.2 Enkelvoud/meervoud

Om een naamwoord in het Nederlands in het meervoud te plaatsen, wordt het suffix *-en* of *-s* gebruikt. In het Turks wordt ook een suffix gebruikt om het naamwoord in meervoudsvorm te

zetten: -İEr. Dit suffix is voor alle vormen gelijk, alleen past de klinker zich aan, aan de laatste klinker van het naamwoord (zie: 3.3.1: Klinkerharmonie).

(10)

a.	el	= de hand
b.	eller	= de handen
c.	kitap	= het boek
d.	kitaplar	= de boeken

4.1.3

De naamval

Naamval

van de naamwoordgroep is afhankelijk van de functie die de naamwoordgroep in de zin heeft. In het Nederlands wordt alleen bij voornaamwoorden nog gebruikgemaakt van naamvallen. De functie van de naamwoordgroep wordt in andere gevallen gemarkeerd door de plaats in de zin of door het gebruik van een voorzetsel. Het Turks maakt wel veel gebruik van naamvallen. Deze naamval wordt aan het naamwoord geplakt. Deze naamval geeft de functie van het naamwoord in de zin weer.

Aangezien er een verschil is in het toekennen van de grammaticale relatie, namelijk in het Turks door middel van naamvallen en in het Nederlands door middel van de positie in de zin of een voorzetsel, kan de Turkse leerder hier moeite mee zal hebben. Om dit te illustreren hieronder een voorbeeld.

(11)

Yaşar-ø	kalem-i	b-ana	ver-(i)yor
Yaşar-NOM	pen-ACC	ik-DAT	geeft-PROG
'Yasar geeft de pen aan mij'			

4.1.4 Lidwoordgebruik bij zelfstandige naamwoorden

In het Turks wordt geen bepaald lidwoord gebruikt. Het Turks kent alleen *bir* (betekenis: één / een, zie voorbeelden 12a, 12b en 12c) dat in sommige gevallen als een onbepaald lidwoord beschouwd kan worden. Wanneer het lidwoord *bir* dus niet voorkomt in de Turkse zin, dan is het zelfstandig naamwoord bepaald. Vergelijk de combinaties in (12d-g).

(12)

De Turkse leerder is het niet gewend

a.	Bir çocuk daima erken yatmalı = een kind hoort altijd vroeg naar bed te gaan
b.	Sınıfta sadece bir çocuk oturuyordu = er zat maar één kind in de klas
c.	Çocuk annesine koştı = het kind rende naar zijn/haar moeder
d.	adam = de man (bepaald)
e.	bir adam = een man (onbepaald)
f.	ev = het huis (bepaald)
g.	bir ev = een huis (onbepaald)

om een lidwoord te gebruiken als het gaat om een bepaald zelfstandig naamwoord. Daarnaast

maakt het Nederlandse lidwoord ook nog verschil in geslacht, wat het de Turkse leerder natuurlijk niet makkelijk maakt. Het enige recept om het verschil in de lidwoorden *de* en *het* onder de knie te krijgen is oefenen en leren begrijpen. Opvallend is dat wanneer er *wel* een onbepaald lidwoord wordt gebruikt, de plaats van dit lidwoord binnen de naamwoordgroep gelijk is aan het Nederlands.

Bij deze paragraaf hoort oefening 4.

4.1.5 Combineerbaarheid met telwoorden

Een telwoord gaat in het Nederlands vooraf aan de naamwoordgroep. Wanneer het meer dan één betreft, wordt het zelfstandig naamwoord meervoudig. In het Turks is dit niet zo, wanneer het telwoord meer dan één wordt, blijft het zelfstandig naamwoord enkelvoudig (13b). Daarnaast wordt in het Turks een hoofdtelwoord vaak gevolgd door een algemeen zelfstandig naamwoord, zoals stuks of personen (13c).

(13)	a.	bir	yaşlı	adam
		één	oud	man
		'één oude man'		
	b.	iki	yaşlı	adam
		twee	oud	man
		'twee oude mannen'		
	c.	iki	tane	ekmek
		twee	stuks	brood
		'twee broden'		

Zoals uit bovenstaand voorbeeld blijkt gaat het telwoord ook in het Turks vooraf aan het bijvoeglijk- en zelfstandig naamwoord. De woordvolgorde binnen deze naamwoordgroep is dus vergelijkbaar met het Nederlands.

Bij deze paragraaf hoort oefening 5.

4.2 Voornaamwoorden

4.2.1 Persoonlijk voornaamwoord

In het Nederlands wordt bij het persoonlijk voornaamwoord onderscheid gemaakt tussen de onderwerpsvorm en de niet-onderwerpsvorm. De niet-onderwerpsvorm wordt gebruikt als lijdend voorwerp. In het Turks worden alle grammaticale functies gerealiseerd door de toevoeging van een naamvalssuffix.

(14)	san-a	bir	hedi-ye	satın al -(i)yor-ø
	jou-DAT	een	kado-ACC	koopt-PROG 3 EV
	'hij koopt een kado voor jou'			

In het Turks hoeft het onderwerp niet expliciet genoemd te worden als er geen nadruk op is (15).

(15)	a.	Maliye bakanı-ø	Hollanda-ya	gid-(i)yor
		Minister van Financiën-NOM	Holland-DAT	ga-PROG
		'De minister van Financiën gaat naar Nederland.'		
	b.	orada Türk işadamları-yla	görüş-(ü)yor-ø	
		daar Turks zakenlieden-COM	spreekt-PROG-3-ev	
		'Hij spreekt daar met Turkse zakenlieden'		

Bij deze paragraaf hoort oefening 6.

4.2.2 Bezittelijk voornaamwoord

Het bezittelijk voornaamwoord in het Turks wordt gemarkeerd door de 2^e naamval. In het Turks wordt naast de 2^e naamval (bezitter) ook een bezitssuffix (bezit) toegevoegd om een bezitsconstructie te vormen. Wat opvallend is, is dat ook hier het bezittelijk voornaamwoord in de bezitsconstructie normaliter niet gebruikt wordt, tenzij het gaat om *contrast* of *nadruk* (16a).

(16)	a.	ben-im	bisiklet-im
		ik-GEN	fiets-POSS
		'mijn fiets' (niet die van jou)	
	b.	bisiklet-im	
		fiets-POSS	
		'mijn fiets'	

In het Nederlands bestaan er twee manieren om een bezitsconstructie vormen:

Type 1: de auto van vader (53a)

Type 2: vaders auto (53b)

In het Turks wordt een bezitsconstructie gevormd door:

de bezitter (een naamwoord +2e naamval) en het bezit (een naamwoord+bezitssuffix)

(17)

a.	babam-ın	araba-sı
	vader-GEN	auto-POSS
	'de auto van vader'	
b.	babam-ın	araba-sı
	vader-GEN	auto-POSS
	'vaders auto'	

Woordvolgorde bezitsaanduidende NP	
Nederlands type 1	lidwoord - substantief (bezit) - POSS - substantief (bezitter)
Nederlands type 2	substantief (bezitter) + GEN - substantief (bezit)
Turks	substantief (bezitter) + GEN - substantief (bezit) + POSS

Tabel C: Woordvolgorde bezitsaanduidende NP

Opvallend is dat de woordvolgorde van de bezitsconstructie in het Turks overeenkomt met type 2 uit het Nederlands (17b). De verwachting is dan ook dat Turkse leerders deze bezitsconstructie makkelijker vinden en dus eerder verwerven.

Bij deze paragraaf hoort oefening 7.

4.2.3 Aanwijzend voornaamwoord

Het Turks kent geen grammaticaal geslacht (zie 4.1.1: Geslacht). In het Nederlands is het grammaticaal geslacht bepalend voor de keuze van het aanwijzend voornaamwoord. Aangezien de Turkse leerder hier vanuit zijn moedertaal geen voorbeeld van heeft, zal het moeite kosten de juiste vorm te gebruiken. Dit geldt overigens niet alleen voor de Turkse leerder, maar ook voor veel andere NT2-leerders.

Daarnaast wordt ook de grammaticale functie van het aanwijzend voornaamwoord in het Turks weergegeven middels de naamvalssuffix (18).

(18)

a.	o-nu	anliyor-Ø	
	dat-ACC	begrijpt-PROG-3-ev	
	'dat begrijpt hij'		
b.	bunlar-Ø	Ayşe'-nin	kitaplar-ı-Ø
	deze-NOM	Ayşe-GEN	boeken-ACC-COP
	'dit zijn de boeken van Ayşe'		

Bij deze paragraaf hoort oefening 8.

4.2.4 Vragend voornaamwoord

Net als het Nederlands kent het Turks ook diverse vragende voornaamwoorden. Het vragend voornaamwoord dat bijvoeglijk gebruikt wordt staat voor het zelfstandig naamwoord.

(19)

hangi hangi	araba-yı	al-(ı)yor-Ø?
welke-ACC	auto-ACC	koopt-PROG-3-ev
'Welke auto koopt hij?'		

Het zelfstandig gebruikte vragende voornaamwoord staat in het Turks niet, zoals in het Nederlands, vooraan in de zin, maar in zogenaamde *focuspositie*. Dit betekent dat het in het werkwoordelijk gezegde *voor* het gezegde wordt geplaatst (20a) en in het naamwoordelijk gezegde *in* het naamwoordelijk deel (20b). De verwachting is dat de Turkse leerder moeite zal hebben met de andere positie in de zin.

(20)

a. san-a	kim-Ø	telefon ed-(ı)yor?
jij-DAT	wie-NOM	belt-PROG?
'Wie belt jou?'		
b. bu-Ø	çocuk-Ø	kim-Ø?
dit-NOM	kind-NOM	wie-COP?
'Wie is dit kind?'		

Bij deze paragraaf hoort oefening 9.

4.2.5 *Wederkerend voornaamwoord*

In het Nederlands worden verschillende wederkerende voornaamwoorden gebruikt. In het Turks kennen ze maar één wederkerend voornaamwoord: *kendi*. Wanneer het wederkerend voornaamwoord bijvoeglijk gebruikt wordt in het Turks kent het alleen de vorm *kendi* wat vertaald kan worden met het Nederlandse *eigen*. Het wordt in het Turks gebruikt om nadruk te leggen op het bezit en staat dan ook voor het zelfstandig naamwoord waar het bij hoort (21).

(21)	bu-∅,	o-nun	kendi	hataş - ∅
	dat-NOM	zijn-GEN	eigen	fout-POSS-COP
	'Dat is zijn eigen fout'.			

Wanneer het wederkerend voornaamwoord zelfstandig gebruikt wordt in het Turks wordt het woord *kendi* voorzien van een bezitssuffix om de persoon en het getal aan te geven. Daarnaast kan ook de naamvalssuffix toegevoegd worden om de grammaticale functie te markeren. De plaats van het wederkerend voornaamwoord in het Turks is dan ook afhankelijk van het woord waar het bij hoort.

(22)	kendi-me	bir elbis-e	dik-(i)yor-um
	zelf-DAT	een jurk-ACC	maak-PROG-1-ev
	'ik maak een jurk voor mezelf'		

4.3 *Werkwoord*

Het Nederlands kent verschillende werkwoordsoorten: hoofdwerkwoorden, koppelwerkwoorden en hulpwerkwoorden. In het Turks kunnen de werkwoorden verdeeld worden in twee groepen: hoofdwerkwoorden en het koppelwerkwoord *zijn*.

4.3.1 *Hoofdwerkwoorden*

In het Turks bestaat het hoofdwerkwoord altijd uit minimaal drie morfemen:

stam + de basisuitgang + de persoonsuitgang

De basisuitgang markeert het werkwoord voor tijd, aspect of modaliteit. Voorbeeld (23) laat zinnen zien waarin de basisuitgang het werkwoord markeert voor tijd.

(23)	a.	yaz - dı - m
		schrijf - PAST - 1 ev
		'ik schrijf'
	b.	bak - tı - m
		kijk - PAST - 1 ev
		'ik kijk'

Bij deze paragraaf hoort oefening 10.

4.3.2 Koppelwerkwoorden

In het Turks wordt één koppelwerkwoord gebruikt: *zijn*. Dit is een bijzonder werkwoord in het Turks, want de tegenwoordige tijd van dit werkwoord is in het Turks alleen zichtbaar in de vorm van de persoonsuitgang. Deze persoonsuitgang wordt toegevoegd aan het naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde. Dit betekent dus dat het koppelwerkwoord *zijn* uitsluitend bestaat als suffix en alleen in combinatie met een naamwoordelijk deel gebruikt kan worden.

Naamwoordelijk deel + werkwoordelijk deel (=persoonsuitgang)

(24)	yorgun -Ø- um moe – COP - 1 ev 'ik ben moe'
------	---

Bij deze paragraaf hoort oefening 11.

4.3.3 Hulpwerkwoorden

Het Turks kent geen hulpwerkwoorden, maar gebruikt wel zogenaamde basisuitgangen en hulputgangen. Deze uitgangen worden middels een suffix aan een werkwoordsvorm toegevoegd om het zelfstandig werkwoord een extra betekenis te geven, zoals *werkwoordstijd*. Een voorbeeld van een basisuitgang die het werkwoord markeert voor tijd, werd gegeven in voorbeeld (23) in paragraaf 4.3.1. De functie die het hulpwerkwoord heeft in het Nederlands, wordt in het Turks vervuld door een hulputgang. Een werkwoord kan in het Turks dus ook uit meer dan drie morfemen bestaan (25a, 25b & 25c). Wanneer bijvoorbeeld van een zelfstandig naamwoord een werkwoord gemaakt wordt, wordt er eerst een 'constructieve' suffix(en) aan het woord toegevoegd om van het zelfstandig naamwoord een werkwoord te maken. Daarna volgen werkwoordstijdsuffixen (basisuitgang) en persoonsuitgangsuffixen. Hierdoor kunnen er meerdere basisuitgangen en hulputgangen worden gebruikt. Zie voorbeeld (25d) op de volgende pagina.

Uit voorbeeld (25) blijkt dat de Nederlandse hulpwerkwoorden en Turkse basis- en hulputgangen niet dezelfde semantische waarde toevoegen aan het zelfstandige werkwoord. Met name de basisuitgangen betekenen in het Turks veel voor de *tijd* waarin het zelfstandig werkwoord zich afspeelt, wat in het Nederlands wordt opgelost door een werkwoordstijd.

(25)

- a. yürü - yor - du - n
Loop - PROG - PAST - 2e Per Enk
'Jij was aan het lopen'
- b. oku - yor - um
Lees - PROG - 1e Per Enk
'Ik zit een boek te lezen'
- c. televizyon seyred -(i)yor -muş
televisie kij k- PROG - Past reported
'Hij schijnt televisie te kijken'
- d. baş - la - mış - lar - dı
hoofd (start) - constructieve suffix - PAST reported- 3 mv - PAST
'Zij waren begonnen'

Bij deze paragraaf hoort oefening 12.

4.3.4 Werkwoorduitgang

In het Turks wordt ook gebruikgemaakt van persoonsuitgangen, hier kennen ze twee verschillende types, die zowel in de tegenwoordige tijd als in de verleden tijd worden gebruikt. Welk type persoonsuitgang wordt gebruikt is afhankelijk van het suffix van het werkwoord.

4.3.5 Ontkennend werkwoord

In het Turks wordt een ontkenningssuffix toegevoegd aan het zelfstandig werkwoord om een zin ontkennend te maken. Er ontstaat dan de volgende constructie:

Stam + ontkenningssuffix + basisuitgang + persoonsuitgang (1 of 2)

(26)

git - me - di - m
ga - NEG - PAST - 1 ev
'Ik ging niet'

In het Nederlands wordt een zin ontkennend gemaakt door een negatie-element⁶.

⁶ http://www.ling.arts.kuleuven.be/NGF_N/NGF6.pdf

1. **niet:** wordt gebruikt in zinnen die niet het bestaan van de referent van de naamwoordgroep ontkennen maar wel de relatie.
2. **geen:** wordt alleen gebruikt bij onbepaalde naamwoordgroepen.

Het ontkennend maken van een Nederlandse zin en met name de plaats van het negatie-element is iets wat voor veel NT2-leerders moeilijk is.

Bij deze paragraaf hoort oefening 13.

4.4 Bijvoeglijk naamwoord

4.4.1 Predicatief gebruik

Het bijvoeglijk naamwoord kan in predicatief gebruik voorkomen op twee manieren:

1. als naamwoordelijk deel van het naamwoordelijk gezegde (27a)
2. bepaling van gesteldheid (27b)

(27)

a.	Yorgun -ø-	um		
	Moe -COP-	1 ev		
	'Ik ben moe'			
b.	bu-ø	deterjan-ø	daha beyaz	yıkar
	dit -NOM	wasmiddel-NOM	witter	wast
	'Dit wasmiddel wast witter'			

Wanneer het bijvoeglijk naamwoord in het Turks gebruikt wordt in het naamwoordelijk deel van het gezegde dan wordt het koppelwerkwoord, in tegenstelling tot het Nederlands niet uitgedrukt (zie 4.3.2 Koppelwerkwoorden).

Wanneer het bijvoeglijk naamwoord wordt gebruikt als een bepaling van gesteldheid dan blijft de vorm van het bijvoeglijk naamwoord gelijk. In het Turks is, net als in het Nederlands, in principe ieder bijvoeglijk naamwoord te gebruiken als bijwoord.

4.4.2 Attributief gebruik

Het bijvoeglijk naamwoord in attributief gebruik wordt in het Nederlands verbogen, dit is afhankelijk van het grammaticaal geslacht, wat in het Turks niet bestaat. In het Turks blijft de vorm van het bijvoeglijk naamwoord gelijk. Ook dit kan voor problemen zorgen bij de Turkse leerder. Voorbeeld 28 op de volgende pagina illustreert dit verschil.

- (28)
- | | | | |
|----|--------------|---------------|------------------|
| a. | yaşlı adam | oud man | 'de oude man' |
| b. | güzel ev | mooi huis | 'het mooie huis' |
| c. | güzel bir ev | mooi een huis | 'een mooi huis' |

De positie van het bijvoeglijk naamwoord in de naamwoordgroep in het Turks is, in tegenstelling tot het Nederlands voor het onbepaald lidwoord (29b en 29d).

- (29)
- | | | | |
|----|----------------|------------------|-------------|
| a. | yaşlı adam | = de oude man | (bepaald) |
| b. | yaşlı bir adam | = een oude man | (onbepaald) |
| c. | güzel ev | = het mooie huis | (bepaald) |
| d. | güzel bir ev | = een mooi huis | (onbepaald) |

Bij deze paragraaf horen oefening 14 en 15.

4.4.3 Trappen van vergelijking

In het Turks worden de vergrotende trap en overtreffende trap gecreëerd door middel van de woorden *daha* (nog, meer) en *en* (meest). Deze woorden worden voor het bijvoeglijk naamwoord geplaatst.

- (30)
- | | | | |
|----|-----------------|-----------------|-------------------|
| a. | büyük adam | groot man | 'de grote man' |
| b. | daha büyük adam | meer groot man | 'de grotere man' |
| c. | en büyük adam | meest groot man | 'de grootste man' |

4.5 Voor- en achterzetsels

In het Nederlands wordt gebruikgemaakt van *voor- en achterzetsels*. Deze worden voor of achter de naamwoordgroep geplaatst en markeren vaak de grammaticale relatie van de naamwoordgroep, wat in het Turks wordt gerealiseerd door de naamvalssuffix. Het Turks maakt alleen gebruik van *achterzetsels*. Het gebruik van achterzetsels in het Turks leidt tot:

1. een postpositiebepaling als zinsdeel (31a)
2. het verdwijnen van de naamval binnen de naamwoordgroep (31b)

(31)

a.	Ev-e	(değın)kadar	koştu - Ø - k		
	Huis-DAT	tot	renden- 1 mv		
	'Wij renden tot aan het huis'				
b.	bu	kitab-ı	baba-m	için	satın aldım
	dit	boek-ACC	vader-GEN	voor	gekocht
	'Ik heb dit boek voor mijn vader gekocht'				

Met name de positie van het voorzetsels in de Nederlandse zin kan problemen opleveren voor de Turkse leerder. Daarnaast kan er ook een zogenaamd PP gevormd worden. De PP is een woordgroep, met een voor- of achterzetsel, die ook zonder een naamwoordgroep kan voorkomen. In deze alinea wordt de woordvolgorde binnen de PP nader bekeken. Uit voorbeeld (32) blijkt dat in een PP in het Turks het achterzetsel, in tegenstelling tot het Nederlandse voorzetsel, *na* het zelfstandig naamwoord wordt geplaatst.

(32)

a.	arabanın	altında
	auto	onder
	'onder de auto'	
b.	evin	arkasında
	huis	achter
	'achter het huis'	

Woordvolgorde binnen de PP

Nederlands	prepositie - substantief
Turks	substantief - postpositie

Tabel D: Woordvolgorde binnen de PP

Bij deze paragraaf horen oefening 16 en 17.

5 Zinsbouw

Zinnen kunnen op verschillende manier opgebouwd worden en kunnen ook verschillende eigenschappen hebben. In deze paragraaf zullen de verschillen in de woordvolgorde van zinnen in het Nederlands en in het Turks worden bekeken.

5.1 Mededelende zin

Hieronder twee voorbeelden van een mededelende zin in het Nederlands en in het Turks.

(33)

a.	Okan- \emptyset	bir	kitap	oku-yor
	Okan-NOM	een	boek-ACC	lees-PROG
	'Okan leest een boek'			
b.	Inci	ev-e	gid-(i)yor	
	Inci	huis-DAT	ga-PROG	
	'Inci gaat naar huis'			

Uit voorbeeld 33 blijkt dat het Turkse werkwoord, in een mededelende zin, de laatste positie van de zin inneemt. In het Nederlands staat het werkwoord achter het subject.

Woordvolgorde mededelende zin	
Nederlands	subject – werkwoord – object ^{7*}
Turks	subject – object ^o – werkwoord

Tabel E: Woordvolgorde mededelende zin

Bij deze paragraaf hoort oefening 18.

5.2 Vraagzin

In het Nederlands worden twee typen vraagzinnen gebruikt, namelijk de ja/nee vraagzin en de vraagwoordvraagzin. Hierna wordt de woordvolgorde van deze twee zinstypen in het Nederlands en in het Turks bekeken.

5.2.1 Ja/nee-vraag

In het Turks wordt het vraagpartikel – *mî* toegevoegd aan een zelfstandig werkwoord om de zin vragend te maken. De plaats van het vraagpartikel in het werkwoord is afhankelijk van het type persoonsuitgang. De volgende constructies kunnen ontstaan:

Stam + basisuitgang + vraagpartikel + persoonsuitgang type 1 (34a)

Stam + basisuitgang + persoonsuitgang type 2 + vraagpartikel (34b)

^{7*} betekent dat hier ook een ander zinsdeel kan staan

Hier wordt duidelijk dat het Turks de woordvolgorde van de mededelende zin behoudt, er wordt alleen een vraagpartikel toegevoegd achter het zelfstandig werkwoord.

- (34)
- | | | |
|----|-------------------------|--------------|
| a. | gel - (i)yor | mu - sun? |
| | kom - PROG | PRT - 2 ev ? |
| | 'Kom je?' | |
| b. | Yürü - (y)e lim | mi? |
| | loop - IMP - 1 mv | PRT? |
| | 'Zullen we gaan lopen?' | |

In het Nederlands kan een zin vragend worden gemaakt door de woordvolgorde van de zin aan te passen, dit heet inversie (35a en 35b).

Woordvolgorde ja/nee vraagzin	
Nederlands	werkwoord - subject - object
Turks	subject - object - werkwoord

Tabel F: Woordvolgorde ja/nee-vraagzin

Bij deze paragraaf hoort oefening 19.

5.2.2 Vraagwoordvraagzin

Vraagwoordvraagzinnen zijn zinnen waar een vragend voornaamwoord in wordt gebruikt. Hieronder twee voorbeelden van een vraagwoordvraagzin.

- (35)
- | | | | |
|----|-------------------------|----------|-----------------------|
| a. | Ali- \emptyset | ne | yapıyor? |
| | Ali-NOM | wat | doet? |
| | 'Wat doet Ali?' | | |
| b. | Hang-l | araba-yı | alıyor- \emptyset ? |
| | Welke-ACC | auto-ACC | koopt -NOM? |
| | 'Welke auto koopt hij?' | | |

In het Turks is het enige verschil met een ja/nee vraagzin dat het vragend voornaamwoord wordt toegevoegd. Het vragend voornaamwoord staat direct na het (lege) subject in

tegenstelling tot het Nederlands waar het zelfstandig vragend voornaamwoord altijd aan het begin van de zin staat.

Woordvolgorde vraagwoordvraagzinnen	
Nederlands (1)	vraagwoord – werkwoord – subject – object
Nederlands (2)	vraagwoord – object – werkwoord – subject
Turks	subject – vraagwoord – object – werkwoord

Tabel G: Woordvolgorde vraagwoordvraagzin

Bij deze paragraaf hoort oefening 20.

5.3 *Passieve zin*

In het Turks worden passieve werkwoorden gevormd met behulp van een suffix (synthetisch). Er zijn twee soorten passieve zinnen te maken: met grammaticaal subject (36a) en zonder grammaticaal subject (36b). Het belangrijkste verschil is dat een passieve zin in het Nederlands gerealiseerd wordt door middel van een hulpwerkwoord (analytisch).

(36)	a.	bu	ev-ø	Selim	tarafından	kirala-n-miş	
		dit	huis-NOM	Selim	door	huur-PASS-PAST	Reported
							'Dit huis is door Selim gehuurd'
	b.	bu	yatak-ta	iyi		uyu-n-(u)yor	
		dit	bed-LOC	lekker		slaap-PASS-PROG	
							'Dit bed slaapt lekker'

De woordvolgorde in de Turkse passieve zinnen is gelijk, met of zonder grammaticaal subject. De passieve zin begint met het object en eindigt met het werkwoord. Tussen deze zinsdelen kan dan een ander zinsdeel geplaatst worden.

Woordvolgorde passieve zinnen	
Nederlands met grammaticaal onderwerp	object – hulpwerkwoord – subject – werkwoord
Nederlands zonder grammaticaal onderwerp	object – werkwoord – bijwoordelijke bepaling
Turks met grammaticaal onderwerp	object – subject – werkwoord
Turks zonder grammaticaal onderwerp	object – bijwoordelijke bepaling – werkwoord

Tabel H: Woordvolgorde passieve zinnen

Bij deze paragraaf hoort oefening 21.

5.4 Imperatiefzin

In het Turks wordt een persoonsuitgang gebruikt om de gebiedende wijs te realiseren.

Dit levert de volgende constructie op:

Stam + persoonsuitgang imperatief

In het Turks is de woordvolgorde van de imperatiefzin gelijk aan de woordvolgorde in de mededelende zin. De vorm van de persoonsuitgang laat immers zien dat het om een imperatiefzin gaat.

(37)	İtekle-me-sene! Duw-NEG-IMP 'Duw \emptyset niet!'
------	---

Woordvolgorde imperatiefzinnen	
Nederlands	werkwoord – subject – object
Turks	subject – object – werkwoord

Tabel 1: Woordvolgorde in de imperatiefzin

Bij deze paragraaf hoort oefening 22.

5.5 De plaats van de bijwoordelijke bepaling in de zin

In het Turks worden drie verschillende soorten bijwoordelijk bepalingen onderscheiden. Bijwoordelijke bepaling van: *hoedanigheid en hoeveelheid* (38a), *tijd* (38b), en *plaats en richting* (38c). De bijwoordelijke bepaling staat in het Turks altijd voor het zelfstandig werkwoord en dus achteraan in de zin.

(38)	a.	Bu	yatak-ta	iyi	uyu-n-uyor
		dit	bed-LOC	lekker	slaap-PASS-PROG
		'Dit bed slaapt lekker'			
	b.	Hemen	gel - di - m- \emptyset		
		Direct	kom-PAST – 1 ^e Per Enk		
		'Ik ben direct gekomen'			
	c.	Herkes- \emptyset	dışarı-ya	çık -(i)yor	
		Iedereen-NOM	buiten-DAT	ga - PROG	
		'Iedereen gaat naar buiten'			

Positie bijwoordelijke bijzin	
Nederlands	subject - (hulp)werkwoord - bijwoordelijke bepaling - (werkwoord)
Turks	subject - bijwoordelijke bepaling - werkwoord

Tabel J: Positie bijwoordelijke bijzin

Bij deze paragraaf hoort oefening 23.

6 Oefeningen

Dit hoofdstuk bevat oefeningen bij de onderwerpen die in het vorige hoofdstuk besproken zijn. Deze oefeningen zijn bedoeld als extra ondersteuning bij het verhelpen van een taalprobleem dat ontstaan is als gevolg van een verschil tussen het Turks en het Nederlands. Om ook de woordenschat van de leerlingen te stimuleren, wordt bij sommige oefeningen de Turkse vertaling tussen haakjes achter de oefening weergegeven.

Oefening 1: Medeklinkers (§ 3.2)

Doelstelling: Consonantclusters produceren

Spreek de volgende woorden hardop uit en probeer geen gebruik te maken van hulplinkers.

Op de onderstaande website kun je een voorbeeld van de uitspraak beluisteren.

<http://www.acapela-group.com/text-to-speech-interactive-demo.html>

broek	(pantolon)
stoep	(kaldırım)
straat	(sokak)
sprong	(atlama / atlayış)
warm	(sıcak)
gordijn	(perde)
gestrand	(oturmuş)
elleboog	(dirsek)
koffie	(kahve)
ribben	(pirzolar – kaburga kemikleri)

Oefening 2: Klinkers (§ 3.3)

Doelstelling: Klinkers produceren en klankverschillen herkennen

Spreek de volgende Nederlandse woorden hardop uit. Op de onderstaande website kun je een voorbeeld van de uitspraak beluisteren.

<http://www.acapela-group.com/text-to-speech-interactive-demo.html>

we		(biz)			
teen		(ayak parmağı)			
roos		(gül)			
bus		(otobüs)			
pauw		(tavuskuşu)			
touw		(halat)			
uil		(baykuş)			
eis		(gereklilik)			
ijs		(buz)			
vis	-	vies	(balık	-	kirli)
bom	-	boom	(bomba	-	ağaç)
kas	-	kaas	(nakit	-	peynir)
bel	-	beer	(çan)	-	ayı)
kus	-	vuur	(öpücük	-	ateş)

Oefening 3: Lettergrepen (§ 3.4)

Doelstelling: Leren Nederlandse woorden op te delen in lettergrepen.

Voorbeeld:

schoe-nen-doos	[goed]
s-c-ho-en-en-do-os	[fout]

Verdeel de volgende woorden in lettergrepen:

kleren =	(elbise)
snoepje =	(şeker)
computer =	(bilgisayar)
automaat =	(makine)
gevangenis =	(hapis)

Oefening 4: Lidwoorden (§ 4.1.4)

Doelstelling: Het plaatsen van het juiste lidwoord.

Voorbeeld:

adam =	man	[fout]
	de man	[goed]

Vertaal de Turkse woorden naar het Nederlands en gebruik daarbij het juiste lidwoord.

kadın =

bir kadın =

ev =

bir ev =

araba =

bir araba =

kale =

bir kale =

Woordenlijst:

kadın	=	vrouw (de)
ev	=	huis (het)
araba	=	auto (de)
kale	=	kasteel (het)

Oefening 5: Combineren zelfstandig naamwoord en telwoord (§ 4.1.5)

Doelstelling: De combinatie van het meervoudig telwoord en het zelfstandig naamwoord maken.

Voorbeeld:

üç köpek =	drie hond	[fout]
	drie honden	[goed]

Vertaal de zinnen naar het Nederlands. Let op dat je niet vergeet het zelfstandige naamwoord in de meervoudsvorm te plaatsen.

yirmi baş koyun =

üç ekmek =

bir kadın =

iki masa =

on adam =

Woordenlijst:

adam =	man (de)	bir = één
	mannen	
kadın =	meisje (het)	iki = twee
	meisjes	
ekmek =	brood (het)	üç = drie
	broden	
koyun =	schaap (het)	on = tien
	schapen	
masa =	tafel (de)	yirmi = twintig
	tafels	

Oefening 6: Persoonlijk voornaamwoord (§ 4.2.1)

Doelstelling: Actief gebruiken en plaatsen van een persoonlijk voornaamwoord.

Voorbeeld:

yiyor = eet [fout]
hij eet [goed]

Vertaal de zinnen in het Nederlands. Let op dat je niet vergeet een persoonlijk voornaamwoord te plaatsen.

Gülüyor =lacht.....
Okudum =lees.....
Yürüyüş =lopen.....
Yazdığınız =schrijft.....
Bakıyorsun =kijkt.....

Woordenlijst:

ben = ik
sen = jij
o = hij (man)/ zij (vrouw)
biz = wij
siz = jullie
onlar = zij

Oefening 7: Bezitsconstructies (§ 4.2.2)

Doelstelling: Een bezitsconstructie vormen

Voorbeeld:

babamın arabası = vader(s) van auto [fout]
autos vader [fout]
van vader van auto [fout]
de auto van vader [goed]
vaders auto [goed]

Maak van de volgende woorden een goede bezitsconstructie. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

arabamız = (auto) (onze)
masaları =(tafel) (hun)
adamın bisikleti =(fiets) (man, de)
ali kitabı =(boek) (ali)
Ayşe gelen telefon =(telefoon) (Ayşe)

Oefening 8: Aanwijzend voornaamwoord (§ 4.2.3)

Doelstelling: Plaatsen van het (juiste) aanwijzende voornaamwoord.

Voorbeeld:

tuin (de) =	dit tuin	[fout]
	deze tuin	[goed]
mes (het)=	deze mes	[fout]
	dit mes	[goed]

Vertaal de zinnen in het Nederlands. Let op dat je het juiste aanwijzende voornaamwoord gebruikt.

bu adam =

bu kız =

o ekmek =

bunlar insanlar =

Woordenlijst:

adam =	man (de)
kadın =	meisje (het)
ekmek =	brood (het)
insanlar =	personen (de)

Oefening 9: Vragend voornaamwoord (§ 4.2.4)

Doelstelling: Het vragend voornaamwoord op de juiste positie in de zin plaatsen.

Voorbeeld:

Neder yorgun? =	hij moe waarom?	[fout]
	waarom is hij moe?	[goed]

Plaats het vragend voornaamwoord op de juiste plek in de zin.

Ali bu akşam nerede kalıyor?	= verblijftAli vanavond.....?	(waar)
neren ağrıyor	=hebje.....	pijn.....?	(waar)
sana kim telefon ediyor?	=beltjou.....?		(wie)
bu çocuk kim?	=is.....	ditkind.....?	(wie)
hangi arabayı alıyor?	=autokoopthij.....?	(welke)
sinemaya kaç kişi gidiyor?	=mensen.....	gaan.....	naarde bioscoop.....? (hoeveel)

Oefening 10: Hoofdwkwoorden (§ 4.3.1)

Doelstelling: Vormen van het Nederlandse hoofdwkwoord.

Fout voorbeeld:

yiyor =	eet	[fout]
	hij eet	[goed]

Vertaal het Turkse woord naar het Nederlands. Let op dat je niet vergeet de juist vorm van het werkwoorden en het persoonlijk voornaamwoord te gebruiken.

İçiyorum =(drinken)
 İçiyor =(drinken)/vrouw
 İçiyoruz =(drinken)
 Bakıyorum =(kijken)
 Bakıyorsun =(kijken)
 Bakıyorsunuz =(kijken)
 Bakıyor =(kijken)/man

Oefening 11: Koppelwerkwoorden (§ 4.3.2)

Doelstelling: Actief gebruiken van koppelwerkwoorden..

Voorbeeld:

Yorgunum	=	ik moe	[fout]
		ik ben moe	[goed]

Plaats de juiste vorm van het koppelwerkwoord op de juiste plaats in de zin.

Bu çiçekler güzel	=dezebloemen mooi.....
Masalar küçük	=detafelsklein.....
Şoförüm	=ikchauffeur.....
Hastalar	=zijziek.....
Suçlu sizsiniz	=uschuldig.....

Oefening 12: Hulpwerkwoorden (§ 4.3.3)

Doelstelling: Vormen van een zin met een hulpwerkwoord.

Voorbeeld:

een appel wij gaan eten	[fout]
wij een appel gaan eten	[fout]
wij eten een appel gaan	[fout]
wij gaan een appel eten	[goed]

Plaats de woorden in de juiste volgorde.

Gidiyoruz	=	(wij) (picknicken) (gaan)
Okuyacağım	=	(ik) (lezen) (ga)
Geldik	=	(wij) (gekomen) (zijn)
Dikkatli olmalıyız	=	(wij) (oplettten) (moeten)
Arayacak	=	(hij) (zoeken) (gaat)

Oefening 13: Ontkenning (§ 4.3.5)

Doelstelling: Maken van een ontkenkende zin.

Voorbeeld:

ik niet eet	[fout]
ik eet appels geen	[fout]
ik eet geen appels	[goed]

Maak de zin ontkenkend. Let op dat je het negatie-element op de juiste positie in de zin plaatst.

Ali Ankara'da.	Ali is in Ankara	(niet)
(Sen) Zenginsin.	Jij bent rijk.	(niet)
Bu çiçekler güzel.	Deze bloemen zijn mooi.	(niet)
Çorbayı severim.	Ik lust soep.	(geen)
Okuyor.	Hij leest.	(niet)

Oefening 14: Combineren bijvoeglijk naamwoord en zelfstandig naamwoord (§ 4.4)

Doelstelling: de woordvolgorde van het zelfstandige naamwoord ten opzichte van het bijvoeglijk naamwoord herkennen.

Voorbeeld:

yaşlı adam	=	oude de man	[fout]
		de oude man	[goed]
yaşlı bir adam	=	oude een man	[fout]
		een oude man	[goed]

Vertaal van het Turks naar het Nederlands met behulp van de woordenlijst. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

küçük çocuk =

küçük bir kopek =

kırmızı bir çizme =

kırmızı sandalye =

kuru sezon = het

kırmızı bir masa = de

yuvarlak bir masa = de

küçük masa = de

Woordenlijst:

küçük = kleine

çocuk = kind (het)

köpek = hond (de)

kırmızı = rode

çizme = laars (de)

sandalye = stoel (de)

kuru = droge

yuvarlak = ronde

masa = tafel (de)

sezon = seizoen (het)

Oefening 15: Combineren bijvoeglijk naamwoord en lidwoord (§ 4.4)

Doelstelling: De juiste woordvolgorde van de naamwoordgroep met bijvoeglijk naamwoord en lidwoord kunnen toepassen.

Vertaal de volgende zinnen naar het Nederlands. Let op de juiste positie en functie van het lidwoord.

küçük kadın =
 küçük bir kadın =
 hızlı araba =
 hızlı bir araba =
 güzel kale =
 güzel bir kale =
 büyük köpek =
 büyük bir köpek =
 güçlü bir adam =
 güçlü adam =

Woordenlijst:

kadın = vrouw (de)
 küçük = kleine
 hızlı = snelle
 araba = auto (de)
 güzel = mooie
 kale = kasteel (het)
 büyük = grote
 köpek = hond (de)
 güçlü = sterke
 adam = man (de)

Oefening 16: Voor- en achterzetsels (§ 4.5)

Doelstelling: De PP in de juiste woordvolgorde plaatsen.

Voorbeeld:

de stoel op	[fout]
op de stoep	[goed]

Vertaal van het Turks naar het Nederlands en maak gebruik van de Nederlandse woorden boven elke zin. Let op dat je het voorzetsel op de juiste positie plaatst.

op
 tafel (de)
 masaya / masanın üstünde=

in
 klas (de)
 sınıfta =

over
 doel (het)
 amacına =.....

voor
 huis (het)
 evin önünde / konutun önünde =

onder
 bed (het)
 yatağın altında =

Oefening 17: Positie voorzetsels (§ 4.5)

Doelstelling: De juiste positie van het voorzetsel bepalen, wanneer het een grammaticale relatie weergeeft.

Voorbeeld:

Hij drinkt koffie Ali met [fout]

Hij drinkt koffie met Ali [goed]

Plaats het voorzetsel op de juiste positie in de zin. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

(voor)hij.....koopteen.....kadojou.....

(aan)zij.....geeft een.....boekAli.....

(in)Orhan.....springthetwater.....

(op)Mehmet.....gaatdestoelzitten.....

(naar)hij.....looptbeneden.....

Oefening 18: Mededelende zin (§ 5.1)

Doelstelling: De juiste woordvolgorde gebruiken in een mededelende zin.

Voorbeeld:

een appel ik eet [fout]
 ik eet een appel [goed]

Vertaal de Turkse zinnen naar het Nederlands. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

Çay içmek =

Okan'ı görüyor =

Ali kitap okuyor =

Çiçek satın alıyor =

Woordenlijst:

Çay = thee

İçmek = drink

Ben (expliciet) = ik

Okan'ı = Okan

Görüyor = ziet

O (expliciet)= hij

Ali = Ali

kitap = boek (het)

okuyor = leest

Çiçek = bloemen

Koparıyor = koopt

O (expliciet)= hij

Oefening 19: Vraagzinnen: Ja/nee-vraag (§ 5.2.1)

Doelstelling: Vraagzinnen maken met behulp van inversie.

Voorbeeld:

een appel eet ik?	[fout]
ik eet een appel?	[fout]
eet ik een appel?	[goed]

Maak de Nederlandse zin vragend. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

- Zij drinkt thee.? (Çay içiyor)
 Hij verkoopt boeken.? (Kitap satıyor)
 Hij leest de krant.? (Gazete okuyor)
 Hij eet elke dag verse groenten.? (Her gün taze sebze yiyor)
 Er zitten boeken in de tas.? (Çantada kitaplar var)

Oefening 20: Vraagzinnen: vraagwoordvraagzin (§ 5.2.2)

Doelstelling: Het zelfstandig en bijvoeglijk naamwoord op de juiste positie plaatsen.

Voorbeeld:

Neden yorgun? =	hij moe waarom?	[fout]
	Waarom is hij moe?	[goed]

Plaats het vraagwoord op de juiste plaats in de zin. Let op dat je de juiste woordvolgorde gebruikt.

- Günde ne kadar et yiyor? =vlees.....eet.....hij.....perdag.....?(hoeveel)
 Ne yapıyor? =doet.....hij.....? (wat)
 Sinemaya kaç kişi gidiyor? =mensengaan.....naar.....de.....bioscoop.....?(hoeveel)
 Nerede oturuyor =woont.....hij.....? (waar)
 Hangi kitapları alıyor? = boeken koopt..... zij.....? (welke)

Oefening 21: Passieve zinnen (§ 5.3)

Doelstelling: Een passieve zin kunnen herkennen.

Voorbeeld:

Een steen brak het raam.	=	actief
Het raam is gebroken door een steen.	=	passief

Geef van de volgende zinnen aan of ze actief of passief zijn.

Ik heb de e-mail verstuurd. =

De e-mail is verstuurd door mij. =

De taxichauffeur brengt mij thuis. =

Ik word thuisgebracht door de taxichauffeur. =

Dit huis wordt verkocht. =

Ik verkoop dit huis. =

De trein is vertraagd. =

Het stoplicht zorgt voor de vertraging. =

Oefening 22: Imperatiefzinnen (§ 5.4)

Doelstelling: Een imperatiefvorm maken.

Voorbeeld:

De appel eet! [fout]

Eet de appel! [goed]

In het Nederlands is het vrij ongebruikelijk om de imperatiefzin te gebruiken voor een verzoek. Het wordt met name gebruikt bij een waarschuwing of als een bevel (74a). Een verzoek wordt gerealiseerd door middel van een vraagzin (74b).

- (74) a. 'Doe het raam dicht!'
b. 'Doe je het raam even dicht?'

Plaats de volgende werkwoorden in de imperatiefvorm en zet ze op de goede plaats in de zin.

(lezen) dit..... boek.....	= bu kitabı okumak.
(rijden) langzamer.....	= yavaş sürmek.
(doen)de..... deur dicht.....	= kapıyı kapat.
(praten)niet..... teveel.....	= Çok konuşma.
(geven)het..... mes.....	= Bıçağı ver.

Plaats dezelfde zinnen nu in de 'verzoek'-vorm.

(lezen) dit..... boek.....
(rijden) langzamer.....
(doen)de..... deur dicht.....
(praten)niet..... teveel.....
(geven)het..... mes.....

Oefening 23: Bijwoordelijke bepaling (§ 5.6)

Doelstelling: De bijwoordelijke bepaling op de juiste plaats in de zin plaatsen

Voorbeeld:

ik snel eet	[fout]
ik eet snel	[goed]

Zet het woord dat tussen haakjes staat op de juiste plaats in de zin.

Dün az uyudum =ik.....heb.....geslapen.....(weinig)

Hemen geldim =ikben.....gekomen.....(direct)

Herkes dışarıya çıkıyor =iedereen.....gaat.....(naar buiten)

Esin sekreter olarak çalışıyor =Esin.....werkt..... (als secretaresse)

Adam horul horul uyudu =de.....man.....lag.....te snurken.....(vreselijk)

7 Begrippen en afkortingen

Begrippen

Suffix	= achtervoegsel (vb: -en in het woord <u>boeken</u>)
Consonanten	= medeklinkers
Vocalen	= klinkers
Consonantclusters	= meerdere medeklinkers achter elkaar (vb: str- in het woord <u>strand</u>)
Substantief	= zelfstandig naamwoord
Semantisch	= betrekking hebben op de betekenis
Negatie	= ontkenning
Prepositie	= voorzetsel
Postpositie	= achterzetsel
Subject	= onderwerp
Object	= lijdend voorwerp
Inversie	= omkering van zinsdelen

Afkortingen

NOM	= nominatief (naamval)
GEN	= genitief (naamval)
DAT	= datief (naamval)
ACC	= accusatief (naamval)
LOC	= locatief (naamval)
PROG	= <i>progressive</i> , progressieve vorm
COM	= <i>comitative</i> , instrumentalis
POSS	= <i>possessive</i> , possessieve vorm (bezittelijk)
COP	= <i>copula</i> , koppel(werk)woord
PAST	= <i>past</i> , verleden tijd
PASS	= <i>passive</i> , passieve vorm
PRT	= <i>particle</i> , partikel
1,2,3	= 1 ^e persoon, 2 ^e persoon, 3 ^e persoon
mv	= enkelvoud
ev	= meervoud
PP	= <i>prepositional phrase</i> , voorzetselgroep
NP	= <i>nominal phrase</i> , naamwoordgroep
∅	= teken dat aangeeft dat een element niet zichtbaar gerealiseerd wordt

8 Besluit

Deze NT2-wijzer heeft als doel bij te dragen aan een voorspoedige taalverwerving van de Turkse leerder. Hopelijk biedt deze handleiding u, als docent, een houvast om uw Turkse leerder te helpen met de vele verschillen tussen het Turks en het Nederlands.

9 Bibliografie

Bossers, B. *Vakwerk 4: Achtergronden van de NT2-lespraktijk*, 2007.

(beschikbaar via: <http://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/2830>)

Fries, C. *Teaching and learning English as a foreign language*. Toronto: Ambassador Books, p. 9, 1964.

Heuven, van V. De klinkers in het Nederlands van Turkse immigranten. In: *J. Fenoulhet & J. Renkema (red.) Lage landen studies: Internationale neerlandistiek, een vak in beweging*, vol. 2. Gent: Academia Press, p. 9-24, 2011.

Theunissen, H. & K. Türkmen. *Leergrammatica van het Turkije-Turks*. Amsterdam: Bulaaq, 2005.

Websites

<http://www.acapela-group.com/text-to-speech-interactive-demo.html>

<http://www.hum.leidenuniv.nl/medewerkers/forum/interviews/oostendorp-507.html>

http://wwwling.arts.kuleuven.be/NGF_N/NGF6.pdf

